

Rusreform: konfliktens kjerne

*Av Henrik Bjørøen, masterstudent ved Institutt for statsvitenskap, UiO
og praktikant i Civita våren 2022*

I Norge dør rundt 260 mennesker årlig som følge av en overdose av illegale rusmidler. Under pandemien i 2021 ble det registrert 324 overdosedødsfall, det høyeste tallet siden 2001 (FHI, 2021). Dette er et av de høyeste i Europa per innbygger. FNs generalsekretær Antonio Guterres og FNs høykommissær for menneskerettigheter Michelle Bachelet, har anbefalt stater å vurdere nedkriminalisering eller avkriminalisering av besittelse og bruk av illegale rusmidler. Disse anbefalingene kom etter en økende forståelse av rusavhengighet som et helseproblem fremfor et kriminelt problem. Flere og flere land har de siste årene gjennomført en avkriminalisering eller legalisering av illegale rusmidler. Under Erna Solbergs regjering ble det nedsatt et utvalg som skulle drøfte en norsk rusreform.

Regjeringens NOU, *Fra straff til hjelp* (2019: 26, 2019), ble ferdig utredet 19. desember 2019. Denne foreslo å avkriminalisere bruk og besittelse av alle illegale rusmidler, hvor essensen

var at straffedimensjonen skulle erstattes med hjelp. Det var således et forslag om en full avkriminalisering, men dette ble nedstemt av Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Fremskrittspartiet. Arbeiderpartiet og Senterpartiet la frem et alternativt forslag om en «begrenset avkriminalisering», hvor det kun er tungt rusavhengige som skal bli fritatt fra straff. Dette ble også nedstemt, av Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Miljøpartiet De Grønne og Fremskrittspartiet. Slik fremkommer et fundamentalt skille i hvilken rusreform partiene ønsker.

Den 29. mars 2022 ble forslaget om rusreform behandlet på Stortinget på nytt. Utfallet ble det samme som i Erna-regjeringen; reformen ble nedstemt. Det ble likevel bred enighet om at rusavhengige ikke burde straffes. Dette fulgte Høyesterett opp, og vedtok at rusavhengige skal fritas for straff for kjøp, bruk og besittelse av mindre kvanta illegale rusmidler. De facto er altså grunnlaget for en begrenset avkriminalisering i Norge lagt av domstolene, til tross for at Stortinget ikke har vedtatt dette.

I dette notatet tar jeg utgangspunkt i meningsutvekslingene i behandlingen på Stortinget og i media, og drøfter de viktigste konfliktlinjene som kommer til uttrykk i debatten om en rusreform. Målet er å belyse de mest sentrale utfordringene for at partene skal komme til enighet om en reform.

Historisk bakgrunn

Ønsket om å avkriminalisere illegale rusmidler springer ut av en grunnleggende endring i synet på mennesker med rusproblemer. Fra å bli ansett som et kriminelt anliggende, blir rusavhengighet i økende grad forstått som en sykdom. Ideen om en mer hjelpeorientert tilnærming til ruspolitikk, har vokst frem som følge av dette. Tallene for bruk og overdoser av illegale rusmidler har vært vedvarende høye både i Norge og internasjonalt, til tross for svært omfattende bruk av straff (NOU, 2019: 26). De manglende resultatene av straffeorientert politikk har vært en medvirkende faktor til at flere stater har erstattet den med en mer helseorientert tilnærming. Internasjonalt har flere og flere stater gjennomført en avkriminalisering eller legalisering av sin ruspolitikk. Det mest kjente eksemplet er Portugal, hvor det ble gjennomført en full avkriminalisering i 2001.

I etterkant av en full avkriminalisering av alle illegale rusmidler, registrerte portugisiske myndigheter en markant reduksjon i overdosedødsfall. Dette fikk stor innvirkning på den internasjonale ruspolitiske debatten. Portugal-modellen ble presentert i regjeringen Solbergs NOU: 26 i 2019 som en eksplisitt inspirasjon til en norsk rusreform. I Portugal ble det registrert en reduksjon i overdosedødsfall, fra rundt 80 i 2001 (Hughes & Stevens, 2012), til 16 i 2012 (Murkin, 2014, referert i RIO). Portugal erstattet straffeorienterte sanksjoner for bruk og besittelse med en samtale med rådgiver. En annen stat som har gjennomført betydelige endringer i sin ruspolitikk de siste årene, er Tyskland. Her har cannabis blitt avkriminalisert til rekreasjonell bruk, og legalisert til medisinsk bruk. Et interessant aspekt ved den tyske ruspolitikken er at ett av hovedargumentene for reformen var finansiering av det grønne skiftet.

Avkriminalisering beskriver på ingen måte en enkel, singulær tilnærming (Greer et al., 2022, s. 1). Det er tvert i mot betydelige forskjeller mellom jurisdiksjoner. De senere årene har hele 48 stater

og jurisdiksjoner, som Mexico, Uruguay, Tyskland, Litauen, Australia, Costa Rica, Tsjekkia, og en rekke delstater i USA, fjernet eller redusert kriminalsanksjoner mot bruk og besittelse av illegale rusmidler (Talking Drugs, 2020, referert i Greer et al., 2022, s. 1). En reform som innfører avkriminalisering, må ta stilling til viktige politiske og juridiske spørsmål. Reformen må for eksempel ta stilling til hvilke politiske målsetninger den skal ha, og hvorvidt kriminalsanksjoner skal fjernes totalt eller begrenses til spesifikke grupper eller rusmidler.

Hva innebærer egentlig avkriminalisering?

Greer et al. (2022) har utviklet et teoretisk rammeverk for å analysere ruspolitiske reformer. Her konseptualiseres en reform gjennom tre komponenter: Reformens arkitektur («Reform architecture»), virkeområde («eligibility criteria») og sanksjoner («actions taken»). Gjennom disse tre komponentene kan viktige konfliktlinjer mellom aktører på det norske rusfeltet operasjonaliseres.

Arkitektur

Reformens arkitektur omhandler hva som ønskes oppnådd med reformen og det juridiske rammeverket den opererer i. Viktige spørsmål i denne komponenten er hvilke politiske målsetninger reformen har og hvorvidt rusovertredsene skal forbli i strafferegisteret. De politiske målsetningene med avkriminalisering kan være mangfoldige. Herunder kan det være helsemessige, økonomiske og menneskerettslige hensyn som i ulik grad blir vektlagt. Eksempelvis ble de helsemessige aspektene (å redusere overdoser) mest tungtveiende i Portugals reform, mens økonomiske aspekter i større grad ble vektlagt i Tyskland.

En reform som fullstendig fjerner besittelse av mindre kvanta illegale rusmidler fra strafferegisteret, og som ikke introduserer nye straffer eller sanksjoner for denne overtredelsen, kan regnes som en full avkriminalisering (Stevens et al., 2022, referert i Greer et al., 2022). Ved en begrenset avkriminalisering, vil bruk og besittelse av mindre kvanta illegale rusmidler forbli i strafferegisteret, men med straffefritak for enkeltgrupper.

Sanksjonenes virkeområde

Sanksjonenes virkeområde defineres av en rekke kriterier, herunder populasjonsbaserte, stedsbaserte og rusmiddelbaserte kriterier. De populasjonsbaserte kriteriene definerer hvilke aldersgrupper og sosiale grupper som skal sanksjoneres av en spesifikk overtredelse. Her må reformen ta stilling til skillet mellom rusavhengige og rekreasjonelle brukere. Videre handler de stedsbaserte kriteriene om det geografiske og kontekstuelle virkningsområdet for reformen, som hvorvidt bruk skal tillates på offentlige steder eller bare på spesifikke rom, som sprøyterom. De rusmiddelbaserte kriteriene definerer hvilke rusmidler som skal avkriminaliseres, og hvor store doser som skal regnes til eget bruk versus til salg. På dette punktet tales det ofte om et skille mellom tyngre og lettere narkotiske stoffer, til tross for at det er uenighet om hvilke stoffer som skal inkluderes i hver kategori (Greer et al, 2022).

Sanksjonenes innhold

Sanksjonskomponenten omhandler det spesifikke innholdet i hjelpe- og straffeetatenes reaksjoner på bruk og besittelse av illegale rusmidler. Reformen må her ta stilling til om sanksjonene skal være straffe- eller hjelpeorienterte, og hvilken form disse skal ta. Her er det stor internasjonal variasjon. De straffeorienterte sanksjonene kan eksempelvis være advarsler, bøter, frihetsrestriksjoner eller fratagelse av privilegier. Hjelpeorienterte sanksjoner for bruk og besittelse har for eksempel i Portugal-modellen bestått av en samtale med en rådgiver (Greer et al, 2022).

Den norske debatten: Hvor er partene uenige?

Arkitektur

Under nåværende regjering har helse- og omsorgskomiteen fremlagt noen av premissene som skal ligge til grunn for en ny rusreform, som skal være ferdig utredet i 2023. Blant de politiske partiene er det tilsynelatende bred enighet om at en norsk rusreform er nødvendig. Partiene er enige om at en rusreform bør ha som et grunnleggende mål å redusere det totale skadeomfanget av illegale rusmidler i samfunnet. Herunder er de høye tallene for overdosedødsfall i Norge et sentralt referansepunkt. Det er også bred enighet om at tunge rusavhengige ikke bør møtes med straff (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2021), som er grunnen til at Høyesterett vedtok å frita de mest rusavhengige for kjøp, bruk og besittelse av mindre kvanta illegale rusmidler (Bakke, 2022).

Det er hovedsakelig i spørsmålet om rekreasjonelle eller eksperimentelle brukere, at de skarpeste konfliktlinjene mellom partiene oppstår. I tilfeller hvor brukeren ikke kan kategoriseres som tungt rusavhengig, er det flere partier som mener at straff både er et legitimt og hensiktsmessig virkemiddel for bruk og besittelse av mindre kvanta illegale rusmidler. Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti har gitt uttrykk for at de ønsker å opprettholde straffedimensjonen for ikke-avhengige brukergrupper.

Partiene som oppfatter straff som et viktig forebyggende tiltak mot rusavhengighet, vil også i større grad vektlegge lav bruk som en indikator på en vellykket ruspolitikk. Dette springer gjerne ut av en nullvisjon, et idealistisk mål om det narkotikafrie samfunn. Hovedprioriteten blir å holde bruken så lav som mulig, og behandling blir gjennomført med rusfrihet som mål. Et alternativ til nullvisjonen er skadereduksjon, et prinsipp som aksepterer at visse brukere ikke kan forventes å stanse sin bruk. Fra dette perspektivet skal bruken i stedet gjøres så lite risikabel som mulig. Partiene som vektlegger skadereduksjon, herunder Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Rødt, er mindre opptatt av å redusere bruken i seg selv, og anser ikke dette tallet isolert sett som en god forklaringsvariabel for en god ruspolitikk. I Norge er det interessant at det blir rapportert om at bruk av illegale rusmidler er omtrent på gjennomsnittet i Europa (Dahlback, 2021), mens tallene for overdosedødsfall er blant de høyeste per innbygger (NOU 2019: 26, 2019).

Pådriverne for en fullstendig avkriminalisering, Rødt, SV, Miljøpartiet de Grønne, Venstre og Høyre, argumenterer med at straff skader mer enn den forebygger. I helse- og omsorgskomiteens innstilling til rusreform, underbygger representantene fra Rødt, Sosialistisk Venstreparti og Høyre hvorfor de mener at straffedimensjonen skal fjernes: «Straffeforfølgning av bruk og besittelse

av illegale rusmidler til eget bruk har bidratt til stigmatisering, marginalisering og sosial utstøting og kan ha stått i veien for å møte den enkelte bruker med hensiktsmessige og tilpassede tilbud og oppfølging» ((Innst. 207 L (2021–2022 s. 3)). De legger også vekt på at «straff for bruk av illegale rusmidler har en tendens til å ramme sosialt skjevt og med det opprettholde og forsterke utenforskap for marginaliserte grupper» ((Innst. 207 L (2021–2022))). Fremskrittspartiet uttalte ved forrige forslag til reform at «Vi vil ha en rusreform som styrker behandlingstilbudet til de som lider av avhengighet og som er syke, en reform som hjelper ungdom ut av rusbruk, ikke en reform som i praksis legaliserer narkotika» (Fremskrittspartiet, 2021). Partienes forståelse av hva en fullstendig avkriminalisering vil innebære, er dermed svært ulik.

Utover de helsemessige aspektene relatert til bruk og overdosedødsfall, er det også økonomiske aspekter ved argumentasjonen for en norsk rusreform. Forskning referert til i NOUen fra 2019, viser at kontroll- og straffeorientert politikk er mer kostbart enn den helseorienterte tilnærmingen som regjeringen foreslo ved siste rusreformutvalg (NOU 2019: 26, 2019). Økonomiske aspekter kan derfor også utgjøre argumenter for avkriminalisering. Det økonomiske aspektet kan få økt betydning fremover. Ustabilitet i verdens energimarkeder som følge av krigen i Ukraina gir incentiver for stater til å tenke innovativt for å styrke sin økonomi. I Norge er det grønne skiftet potensielt en mer relevant faktor som kan gi slike incentiver. I Tyskland har nettopp finansiering av det grønne skiftet vært et tungtveiende argument for gjennomslaget av en avkriminalisering og legalisering av cannabis til medisinsk bruk. Til tross for at de økonomiske argumentene kan få økt betydning, er det i Norge primært de helsemessige og menneskerettslige argumentene som har blitt vektlagt. De politiske målsetningene for rusreformen er basert på Hurdalsplattformen å gi tryggere forhold for rusavhengige og forebygge rusproblemer blant unge.

Virkeområde

Når det gjelder de rusmiddelbaserte kriteriene for reformen, er regjeringspartienes forslag at rekreasjonell bruk av alle illegale rusmidler skal sanksjoneres med straff. Det gjøres noen skiller mellom tunge og lette rusmidler i graden av straff, men det er ikke her at den mest sentrale konfliktlinjen finnes. Blant rusmidlene er opiater, særlig heroin, tilkoblet et omfattende behandlingssystem. Dette systemet, kombinert med Høyesteretts vedtak om fritagelse av straff for rusavhengige, gjør at norsk ruspolitikk allerede i stor grad er hjelpeorientert når det gjelder de mest avhengige. Det er gjennom de populasjonsbaserte betingelsene for sanksjonene at de mest markante skillelinjene mellom partiene oppstår. Regjeringspartiene har fremmet et ønske om en differensiert avkriminalisering som innebærer at lovverket skal skille mellom tunge rusavhengige og rekreasjonelle brukere i sanksjonene. Dermed er Høyesteretts vedtak i tråd med regjeringens ønskede ruspolitikk; en begrenset avkriminalisering.

Det har vært stor uenighet rundt en slik differensiering, både mellom politiske partier, men også i juridiske fagmiljøer. Et sentralt punkt for uenigheten er hvordan et slikt skille skal gjennomføres i praksis. Hvordan rusavhengighet skal defineres, er ikke åpenbart. I tilfeller hvor gråsoner oppstår, kan en slik politikk få utfordringer. Dette utgjør det første grunnlaget for uenighet om den politikken som Høyesterett nå har lagt grunnlaget for. Et annet aspekt ved en differensiert avkriminalisering er dens forhold til Grunnlovens paragraf 98, nærmere bestemt det rettslige prinsippet om likhet for loven. Blant annet professorer i jus har argumentert for dette: «Vi mener en slik strafferettslig

differensiering ikke er forenlig med likhetsprinsippet i Grunnloven», skrev seks Politihøgskolen-ansatte, hvorav tre professorer, i en felles kronikk i Aftenposten (Garthus et al, 2021). Det er imidlertid splid om hvorvidt likebehandlingsprinsippet faktisk kan brukes som et argument mot differensiert avkriminalisering. For eksempel har tidligere riksadvokat Tor Aksel Busch uttalt at denne argumentasjonen er en «avsporing» (Skårderud, 2021).

At ruspolitikk kan ramme skjevt på tvers av etniske og sosioøkonomiske skillelinjer, har vært en kilde til konflikt. For eksempel har skillet mellom Oslo øst og Oslo vest vært fremtredende i måten forbudet håndheves på: «Statistikk fra Oslo tyder på at stigmaet rammer skjevt. Svar på spørreundersøkelsen Ung i Oslo viser at en høyere andel personer med norskfødte foreldre har prøvd cannabis enn unge med innvandrerbakgrunn. (...) Til tross for dette synes det å være en høyere grad av avdekking av cannabis i utsatte områder på østkanten enn på vestkanten i Oslo.» (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020). Bruken av straff på rusfeltet har altså vist seg å ramme systematisk skjevt i den norske befolkningen. Likevel er det slik at verken Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Kristelig Folkeparti eller Fremskrittspartiet vil gi slipp på straff i sin ruspolitikk. Dette handler om at disse partiene anser straff som forebyggende og politiet som en viktig aktør for å hindre at unge utvikler rusproblemer.

Statsminister Jonas Gahr Støre har uttalt at «Det er to måter å vise solidaritet på; Solidariteten med de tunge rusavhengige og solidaritet med de vi skal beskytte mot å komme inn i rus. Da tenker jeg særlig på de unge, og her er politiet svært viktig» (Grindem, 2020). Støres uttalelse belyser hvordan Arbeiderpartiet differensierer mellom to grupper som de ønsker å ta vare på – de tunge rusavhengige og de unge som de ønsker å beskytte mot rus. Standpunktet reflekter en idé om at det ved en full avkriminalisering ikke vil være mulig å ivareta begge disse gruppene. Politiets sanksjoner blir i lys av dette vurdert som et viktig forebyggende virkemiddel. En full avkriminalisering vil innebære en kraftig reduksjon av politiets aksjonsradius på rusfeltet, og dette utgjør en sentral grunn til at full avkriminalisering ikke får støtte hos regjeringspartiene.

At en full avkriminalisering ser ut til å ha redusert overdosedødsfall i stater som Portugal, virker det ikke som at Jonas Gahr Støre finner særlig overbevisende. Dette kommer til uttrykk blant annet gjennom uttalelsen: «Å si at noe er forbudt, men samtidig ikke har særlig konsekvens, senker terskelen for bruk. FHI har pekt på at man ikke kan utelukke at avkriminalisering vil kunne føre til økt bruk, og at studiene som viser det motsatte, har svakheter og begrenset overføringsverdi til Norge» (Grindem, 2020). Portugal-modellen, som viste en reduksjon av overdosedødsfall og utgjorde grunnlaget for forrige forslag til reform, blir altså oppfattet som ikke overførbar til Norge av vår statsminister.

Arbeiderpartiet vil også se på hvordan straffesanksjonene mot unge kan endres, og at unge som søker hjelp for rusproblemer sine ikke skal møtes med straff. Det er ikke fremlagt et forslag om at politiets mandat på området skal fjernes, og derfor opprettholdes straffedimensjonen i Arbeiderpartiets ruspolitikk. Senterpartiet stiller seg støttende til dette standpunktet og vektlegger i stor grad de samme aspektene som sin regjeringspartner. Resultatet er en regjering som er motstandere av en full avkriminalisering. Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti stiller seg også bak. En konflikt oppstår dermed ved at straff blir forstått som forebyggende av den ene parten, mens motparten forstår straff som i all hovedsak skadelig.

Sanksjoner

Til tross for at det ikke har blitt vedtatt noen formell, liberaliserende rusreform i Norge enda, har det skjedd betydelige endringer i hvordan domstolene sanksjonerer mindre rusovertrедelser. Riksadvokat Jørn Maurud ga den 9. april 2021 klargjøringer for hva politiet har hjemmel til å gjøre på rusfeltet, etter at politiets praksis hadde mottatt sterk kritikk i norske medier. Maurud spesifiserte for eksempel at politiet ikke har hjemmel til å gjennomføre urintester for å finne ut om en person er ruset, og at muligheten til å ransake mobiltelefoner også var mindre enn det politiet tidligere hadde oppfattet. Riksadvokaten kritiserte det han mente var «systematisk feilpraksis» av politiet. I etterkant av dette ble antall brukersaker omtrent halvert (Slettholm, 2022). I tillegg ble en sak beordret tatt opp i Høyesterett med begrunnelsen «samfunnets endrede syn» på straff for rusavhengige, hvor dommen ble redusert fra 54 dagers fengsel til 14 dagers betinget fengsel for besittelse av 4 gram heroin (Slettholm, 2022). Høyesterett vedtok i etterkant av dette at rusavhengige ikke lenger skal straffes for kjøp, bruk og besittelse av mindre kvanta illegale rusmidler.

Det som har skjedd den siste tiden i norsk ruspolitikk, er en illustrasjon på et interessant samspill mellom domstolene og Stortinget. Ordskiftet rundt bruken av straff i ruspolitikken har ført til endringer i norsk rettspraksis, selv om det fortsatt ikke foreligger en reform. Slik Slettholm (2022) skriver, kan det til en viss grad hevdes at «Stortinget har mistet kontrollen med narkotikapolitikken. Det er Riksadvokaten og domstolene som nå driver frem endringene». Dette er på ingen måte en normaltilstand i Norge, og det må kunne kalles omstridt at domstolene fatter et vedtak uten at en formell beslutning foreligger fra Stortinget. Riktig nok var det bred enighet i Stortinget om å ikke straffe rusavhengige, slik at meningsgrunnet var til stede.

Det er fremdeles betydelig uenighet på Stortinget om hvordan ikke-avhengige brukere skal sanksjoneres. Aktørene som ønsker en full avkriminalisering, ser gjerne til Portugals modell når de konkrete sanksjonene skal utformes. I Portugals modell reduseres politiets mandat til bare å kunne henvise brukere med mindre kvanta, til en tverrfaglig nemnd. Denne nemnden kan deretter veilede, henvise til behandling eller stille krav til personen (Johansen et al, 2018). Det er ingen straffereaksjoner for bruk og besittelse av illegale rusmidler i Portugal ettersom dette er fjernet fra strafferetten. I Solberg-regjeringens forslag til rusreform ble Portugals modell nevnt som en sterk inspirasjon. Den portugisiske tilnærmingen til sanksjoner av mindre rusovertrедelser, er den som SV, Rødt, Miljøpartiet de Grønne og Høyre i stor grad er tilhengere av.

Uenighetene på sanksjonsnivå gjenspeiler de grunnleggende konfliktene relatert til bruken av straff og hvorvidt straff anses som forebyggende eller ikke. Av partiene som vil beholde mindre rusovertrедelser i strafferetten, er det Arbeiderpartiet som er mest tilbøyelige til å endre sanksjonene i en mer helseorientert retning. Arbeiderpartiet vil eksempelvis «ha som hovedregel at reaksjonen i møte med ungdom og førstegangsforsøk som tas for bruk og besittelse av narkotika bør være påtaleunntattelse og tverrfaglig oppfølging» (Arbeiderpartiet, 2022).

Konklusjon

Ønsket om en norsk rusreform springer ut av at rusavhengighet har gått fra å bli ansett som kriminalitet, til i større grad å bli forstått som en sykdom. Et ønske om å erstatte straff med hjelp, har derfor fått økende oppslutning. Likevel er det stor avstand mellom partene på flere områder i debatten. Greer et al (2022) sitt rammeverk har blitt benyttet til å analysere partienes ønsker for reformen gjennom komponentene arkitektur, virkeområde og sanksjoner. Gjennom Stortingets behandling til ny rusreform fremkommer det at regjeringspartiene, med støtte fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, ønsker en begrenset avkriminalisering. Her skal det gjøres et skille mellom rekreasjonelle og tunge brukere. Grunnlaget for en slik politikk har blitt etablert av Høyesterett allerede, til tross for stor uenighet innenfor juridiske fagmiljøer om en slik differensiering er gjennomførbar og i tråd med Grunnloven.

Det er betydelig avstand mellom de politiske partiene når det gjelder hvordan rusovertrедelser skal sanksjoneres for ikke-avhengige. Høyre, SV, Venstre, Rødt og Miljøpartiet de Grønne sin ønskede reform er en full avkriminalisering. Partene skiller lag i vurderingen av hvorvidt straff fungerer som forebyggende virkemiddel for de brukere som ikke kan regnes som avhengige. På bakgrunn av de uenighetene som har blitt diskutert, kan det konkluderes med at partene er enige om at rusavhengige ikke skal straffes. Partene er grunnleggende uenige om hvordan samfunnet skal møte illegal rusbruk som ikke er knyttet opp til en avhengighet. At partene har ulike forståelser av straff, og hvordan denne virker på befolkningen, blir en sentral utfordring for at partene skal komme til enighet. En ny norsk reform skal være ferdig utredet i 2023.

Civita er en liberal tankesmie, som gjennom sitt arbeid skal bidra til økt kunnskap og oppslutning om liberale verdier, institusjoner og løsninger, og fremme en samfunnsutvikling basert på respekt for individets frihet og personlige ansvar. Den enkeltes publikasjons forfatter(e) står for alle utredninger, konklusjoner og anbefalinger, og disse analysene deles ikke nødvendigvis av andre ansatte, ledelse, styre eller bidragsytere. Skulle feil eller mangler oppdages, ville vi sette stor pris på tilbakemeldinger, slik at vi kan rette opp eller justere.

Ta kontakt med forfatteren på henrik@civita.no eller civita@civita.no

Litteraturliste

- Arbeiderpartiet. (2022). *Rus*. Arbeiderpartiet.no. <https://www.arbeiderpartiet.no/politikken/rus/>
- Bakke, F. A. (2022, 8. april). Høyesterett fjerner straff for rusavhengige for besittelse og bruk av små mengder heroin, kokain og amfetamin. *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/norge/i/XqQreW/hoeyesterett-fjerner-straff-for-besittelse-og-bruk-av-smaa-mengder-heroi>
- Dahlback, L. Morten. (2021). *Ikke klart om nordmenn bruker mindre rusmidler enn andre europeere*. Faktisk.no
<https://www.faktisk.no/artikler/0oq13/ikke-klart-om-nordmenn-bruker-mindre-rusmidler-enn-andre-europeere>
- FHI (2021, 6. Juni). *Høyeste antall overdoser på 20 år*. FHI.no. <https://www.fhi.no/nyheter/2021/hoyeste-antall-overdoser-pa-20-ar/>
- Foreningen Tryggere Ruspolitikk. (2020, 2. april). *Spørsmål og svar om rusreformen*. Rusreform.no. <https://www.rusreform.no/nyheter/2020/4/21/sprsmal-og-svar-om-rusreformen>
- Foreningen Tryggere Ruspolitikk. (2021, 12. august). *Anmeldelse av partienes ruspolitikk for 2021*. Rusreform.no <https://www.rusreform.no/nyheter/2021/8/12/evaluering-av-partienes-politiske-program-fra-2021>
- Fremskrittspartiet. (2021). *FrP sier nei til avkriminalisering av narkotika*. Frp.no. <https://www.frp.no/nyheter/frp-sier-nei-til-avkriminalisering-av-narkotika>
- Garthus, T. R., Holmboe, M., Holter, K., Klatran, H, K., Larsson, P., Sunde, I, M. (2021, 30. mars). Rusreformen må bygge på prinsippet om likhet for loven: Arbeiderpartiet har et særlig ansvar for å sikre flertall for rusreformen i Stortinget. *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/pA24nj/rusreformen-maa-bygge-paa-prinsippet-om-likhet-for-loven>
- Greer, A., Bonn, M., Shane, C., Stevens, A., Tousevard, N., & Ritter, A. (2022). The details of decriminalization: Designing a non-criminal response to the possession of drugs for personal use. *International Journal of Drug Policy*, 102, 103605.
- Grindem, Karianne. (2021, 4. mai). Slik vil Støre gjøre om på rusreformen: -Det er mange ting som må tas tak i. *Politiforum*. <https://www.politiforum.no/jonas-gahr-store/slik-vil-store-gjore-om-pa-rusreformen---det-er-mange-ting-som-ma-tas-tak-i/213197>
- Innst. 207 L (2021–2022). *Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om representantforslag om å gjennomføre rusreformen*. Helse- og omsorgsdepartementet. https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2021-2022/inns-202122-207l/?fbclid=IwAR3a0sWNvbMUFh0SFrdYM_EipJ1o5JKtO3NMLkjjcBvRTSA9l-WIR5Q8XkE
- Johansen, K. A., Johansen, A. B., Johannessen, D. A., & Interesseorganisasjon, R. R. (2018). Portugal på norsk. *RIO*.
- NOU 2019: 26. (2019). *Rusreform - Fra straff til hjelp*. Helse- og omsorgsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2019-26/id2683531/>
- NTB. (2021, 14. april). Så mange sier ja til rusreformen i ny måling. *Dagsavisen*. <https://www.dagsavisen.no/nyheter/innenriks/2021/04/14/ny-maling-to-av-tre-sier-ja-til-rusreformen/>
- Skårderud, J, R. (2021, 15. april). Strid om rusjuss. *Klassekampen*. <https://klassekampen.no/utgave/2021-04-15/strid-om-rusjuss>